

TÜRKİYE’DE TURİZM GİRİŞİMCİLİĞİNİN GELİŞİMİ VE TURİZMLE İLGİLİ SAĞLANAN TEŞVİKLER

Taner DALGIN

Öğr. Gör. , Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Levent KARADAĞ

Öğr. Gör. , Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Zekeriya BİNGÖL

Okt. , Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

ÖZET

Turizm, hizmet dalının önemli bir sektörü olarak birçok gelişmekte olan ülke gibi Türkiye’de de ekonomik katkı bağlamında oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Turizm sektörünün, özellikle 1980 yılı ve sonrasında üretilen çeşitli politikalar sayesinde geliştiği bilinmektedir. Sektörün geliştirilmesi ve ekonomik kalkınmaya yardımcı olabilmesi adına çeşitli yasal düzenlemeler üretilmiştir. Bu bağlamda 12.03.1982 tarihinde kabul edilen 2634 sayılı “Turizm Teşvik Kanunu” ile Türkiye’de turizm bölgelerinin, alan ve merkezlerinin tespiti ve buralarda turizmin geliştirilmesi adına potansiyel girişimcilere sağlanacak olanakların geliştirilmesi sağlanmıştır. Türkiye’de bu kanunun kabul edilmesi, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin önlenemez bir şekilde artışı sayesinde turizm sektörü büyük bir ivme kazanmıştır. Bu çalışmada 1980 öncesinde ve sonrasında yapılan turizmle ilgili düzenlemelere değinilmiş, turizm girişimcileri için gerekli belgeler açıklanmış ve güncel turizm teşviklerinden bahsedilmiştir. Çalışmanın amacı özellikle kabul edilen kanunlar ile birlikte Türkiye’de turizm girişimciliğinin gelişimini ve günümüzde geldiği noktayı ortaya koymaktır. Girişimcilerin ekonomik dalgalanmalardan korunması, turizm girişimcilerinin yaygın olarak bulunduğu yörelerde hala altyapıların yetersiz kalması, yerel halkın yabancı girişimcilere ve yabancı turistlere diğer bir ifadeyle genel olarak turizm olayına negatif tutumları, turizmin tüm yıla yayılması konusunda ürün çeşitliliğinin henüz yeterince artırılmaması ve bu bağlamda Türkiye’nin sahip olduğu cazibe unsurlarının tam olarak etkin bir şekilde kullanılmaması Türkiye’de turizm girişimciliğinin önemli sorunları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm yatırımları, Turizm politikaları, 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu, Turizm Girişimciliği, KOSGEB

Jel Kod: L83

DEVELOPMENT OF TOURISM ENTREPRENEURSHIP IN TURKEY AND ENCOURAGEMENTS ABOUT TOURISM

ABSTRACT

Tourism sector that is one of the fast growing sectors in the world is also important for Turkish Economy. Tourism has some economic contributions especially for some developing countries like creating employment, supporting other sectors, firing investments and attracting foreign assets. Tourism sector, which has a great importance for Turkish economy, has become one of the strongest foreign exchange earner sectors, thanks to the developing targets and policies along with the regulations effective since the beginning of 1980s. 2634 "The Law For The Encouragement of Tourism adopted on 12.03.1982 provide potential tourism entrepreneurs some encouragement and identify tourism areas in Turkey. In this study, we mention tourism regulations before 1980 and after 1980, clarify documents needed from tourism investment and current encouragements. The aim of this study explain what tourism entrepreneurship comes to with tourism encouragements. We can say development of tourism sector in Turkey started with these regulations. There are some major problems of tourism entrepreneurship in Turkey. These problems are, infrastructure problems, economic fluctuations, negative attitudes of local people and limited tourism products and services.

Key Words: Tourism investments, Tourism policies, 2634 "The Law For The Encouragement of Tourism, Tourism Entrepreneurship, KOSGEB.

Jel Code: L83

Giriş

Turizm sektörü yapısı itibariyle değişkenliklerin görülebildiği ve rekabet üstünlüğünün bulunduğu sektörler arasında yer almaktadır. Hizmet sektörünün en önemli özelliği insan odaklı bir sektör olan turizm gelişime açık olabilme gibi sahip olduğu üstünlükler ile gelecekte de ülkeler adına önemli bir gelir kaynağı yaratma gücü olan bir sektör olarak görülmektedir. Turizm, hizmet sektörünün önemli bir dalı olarak birçok gelişmekte olan ülke gibi Türkiye’de de ekonomik katkı bağlamında oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Dünya turizm pazarında üst sıralarda yer alan ve bir turizm ülkesi olarak kabul edilen Türkiye, sahip olduğu eşsiz doğal, tarihi, kültürel varlıklarını değerlendirmeyi hedeflemiş, özellikle 1980’lerdeki dışa açılma politikası ve sektörü teşvik edici düzenlemeler yardımıyla, turizmde hızlı bir yükseliş trendi yakalamıştır (Gülbahar, 2008).

Turizm sektörünün, Türkiye’de şu andaki potansiyeline özellikle 1980 yılı ve sonrasında üretilen çeşitli politikalar sayesinde ulaştığı bilinmektedir. Türkiye’nin aktif dış turizmi özellikle 1980’lerden itibaren önemli bir gelişme göstermeye başlamış ve ülke ekonomisine çok büyük katkı sağlayan gelir kaynaklarından biri durumuna gelmiştir (Çımat ve Bahar, 2003: 2). Sektörün geliştirilmesi ve ekonomik kalkınmaya yardımcı olabilmesi adına çeşitli yasal düzenlemeler üretilmiştir. Bu bağlamda 12.03.1982 tarihinde kabul edilen 2634 sayılı “Turizm Teşvik Kanunu” ile Türkiye’de turizm bölgelerinin, alan ve merkezlerinin tespiti ve buralarda turizmin geliştirilmesi adına potansiyel girişimcilere sağlanacak olanakların geliştirilmesi sağlanmıştır. Türkiye’de bu kanunun kabul edilmesi ve küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin önlenemez bir şekilde artışı sayesinde turizm sektörü büyük bir ivme kazanmıştır. Bu çalışmanın amacı özellikle kabul edilen kanunlar ile birlikte Türkiye’de turizm girişimciliğinin gelişimini ve günümüzde geldiği noktayı değerlendirmek ve turizm girişimcilerine güncel teşvikler ve düzenlemeler ile ilgili bilgiler vermektir.

1. 1980 Öncesi Türkiye’de Turizm Girişimciliği

1980’li yıllara kadar turizm sektörüne devlet bünyesinde yeterince önem verilmediği açık bir gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye’nin turizm konusunda 1980’ler öncesinde de günümüzdeki gibi yabancı yatırımların çekilmesi konusunda sıkıntılı olduğu bilinmektedir. Turizm konusunda uluslararası bağlamda sıkıntılar çekilmesinin en önemli nedenleri arasında yabancı sermayeye karşı yerli ekonomistlerin ve yöneticilerin bakış açıları gösterilebilir. 1980’ler öncesinde yabancı sermayenin özellikle yerli sermayeyi engelleyerek bitirme noktasına getireceği yönünde bir fikir akımı yoğunluk kazanmış durumdadır. Başka bir ifadeyle o dönemlerde ülkemizde çeşitli sektörlerde yatırım yapacak olan yabancı sermayenin ülkenin genel ekonomik yapısını iyileştirmekten çok, kendi çıkarlarını ön planda tutarak ülkenin ve

sektörün gelişmesini değil de kendi öz sermayelerini geliştirme peşinde olacağı düşüncesi ön plandaydı. Bu sebeple yerli yatırımlara ağırlık verilmesi ve yabancı sermayeden yerli yatırımcıların korunması gerekliliğine inanılmaktaydı (Bozer, 2001).

Planlı dönem öncesinde (1923-1962) turizm alanında ciddi atılımların atılmadığı söylenebilir. 1923-1950 yılları arasında, bir yandan dünyanın siyasi konjonktürünün inişli-çıkışlı ve çoğu zaman savaş içerisinde bir yaşamın sürdürüldüğü bir döneme denk gelmesi, öte yandan da yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin içte ve dışta çözmesi gereken ekonomik siyasal ve toplumsal sorunların bulunması Türkiye'de turizmle ilgili çalışmaların gerektiği gibi yapılamamasına yol açmıştır. Ancak 1950- 1960 döneminde, o dönemin iktidarının da ekonomik anlayışının etkisiyle turizm alanında bazı çalışmalar yapılmıştır (Kozak vd., 2001). Plan öncesi dönemde turizmde büyük gelişmeler elde edilmemesine karşılık bu dönem turizm konusunun devlet gündeminde yerini almasının başlangıcı olmuştur. Dönem boyunca turizmin gelişmesi için yapılan çalışmalar planlı kalkınma döneminin alt yapısını teşkil etmiştir (Sözen, 2007).

1960 yılına kadar turizm sektörüne gerekli önemi göstermemiş olan devlet, bu tarihten sonra uygulanmaya başlanan 5 yıllık kalkınma planlarında turizmin geliştirilmesi için gerekli önlemlere yer vermiştir. Türkiye 1963 yılından itibaren planlı karma ekonomi politikası ilkelerini uygulamaktadır. Bu ekonomik politika beş yıllık kalkınma planları ve yıllık programlar aracılığıyla uygulanmaktadır. Planlı kalkınma dönemlerinde turizm sektörüyle ilgili birçok önlem alınmış ve uygulamaya konulmuştur. Başlangıçta turizm talebine cevap vermeye yönelik yatak ve diğer işletmelerle ilgili ihtiyacı karşılamaya yönelik alınan önlemler, zaman içerisinde Türkiye turizm sektörünün farklı ihtiyaçlarına göre değişim göstermiştir. Bu değişimler kalkınma planlarının içeriklerine bakıldığında net şekilde görülmektedir.

1980 öncesindeki planlı dönem boyunca turizm yatırımları turizmin gelişmesine elverişli yerlerde yoğunlaşmıştır. İlk üç kalkınma planı süresince (1963-1977) turizm tanıtımı politik tanıtımdan öteye geçememiş, ticari nitelik taşımamış ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu dönemde yatırımlar parasal kaynakların yetersizliği sebebiyle zayıf kalmış, fiziki planlar ve alt yapı yatırımları başarısızlıkla sonuçlanmış ve turizm eğitimine yeterince önem verilememiştir. Bu durum Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planına kadar (1979-1983) sürmüş, bu dönemden sonra özel sektöre, yabancı sermaye girişlerine, alt yapıya, fiziki planlara, sosyal kitle turizmine, doğal ve tarihi çevrenin korunmasına, kıyı şeridinin korunmasına, tanıtıma ve turizm eğitimine gereken önem verilmeye başlanmıştır (Sözen, 2007: 67). Bu tarihlerden sonra geliştirilen kalkınma planlarında yavaş yavaş turizm sektörüne yer verildiği görülmektedir. İlk zamanlarda turizm sektörü için yapılan planlamalarda yatak kapasiteleri ve turizm ile ilgili diğer işletmeler ile ilgili kararlar alınırken daha sonraları

sektörün gereksinim duyduğu birçok konuda kararlar alınmaya başlanmıştır (Usta, 1993).

1980 yılından önceki yabancı sermaye ile ilgili rakamlar incelendiğinde, 1954 yılında 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu sonrası ortaya çıkan rakamlar dikkat çekmektedir. Kabul edilen bu kanun ile Türkiye 1980 yılına kadar ancak 228 milyon dolar yabancı yatırım çekmiş ve yabancı yatırımların çok küçük bir bölümü turizm sektörü içerisinde yer almıştır. Türkiye’ye gelen yabancı şirket sayısına bakıldığında ise 1980 yılına kadar Türkiye’ye toplamda 100’ün altında kuruluşun yatırım yaptığı görülmektedir. Bu noktadan itibaren Türkiye’de alınan 24 Ocak kararları önem taşımaktadır ve bu tarihlerde alınan Ekonomik İstikrar Kararları ile 1980’lerde belirgin yükselmeler görülmeye başlanmış olup, 1986 yılına kadar yılda 100 milyon dolarlık rakamlar Türkiye için telaffuz edilmeye başlanmıştır (Arıman, 2001).

2. 1980 Sonrası Türkiye’de Turizm Girişimciliği

Yeni dönemde turizm sektöründe atılımlar gösterilmesi adına yapılan önemli icraatlar arasında 1972 yılında kabul edilen Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu ve 1982 yılında kabul edilen Turizm Teşvik Kanunu dikkat çekmektedir. Kabul edilen bu kanunlar ile hem turistik işletmelerin belirli bir düzen alması sağlanmış hem de ülkemizde tarihsel anlamda kitlesel turizmin gelişim süreci başlatılmıştır. Seyahat Acentaları kanunu ile Türkiye’de faaliyet gösteren ve gösterecek olan seyahat acentalarına yapısal anlamda düzenlemeler getirilmiştir. Ayrıca Turizm Teşvik Kanunu ile ülkemizin özellikle belirli bölgelerinde turizmin gelişmesi sağlanmış ve vergi indirimleri ile çeşitli muafiyetlerle turizm sektörüne yatırımlar yapılması konusunda sermaye sahiplerinin ilgisi çekilmeye çalışılmıştır (Gülbahar, 2008).

Türkiye’nin turizm konusunda 1980 sonrası attığı adımları incelemek için hükümetlerin aldıkları kalkınma planı kararlarını incelemek yararlı olacaktır. Daha önce de ifade edildiği gibi hükümetlerin ilk kalkınma planlarında turizm sektörü için gereken önem gösterilmemekle birlikte özellikle dördüncü beş yıllık kalkınma planı ile birlikte kitle turizminin öne çıkarılması bağlamında gelirlerin artırılması, yatak kapasitesinin yükseltilmesi ve konaklama tesis rakamlarında artışların olması hedefiyle kararlar alınmıştır. İlerleyen kalkınma planlarında özetle turizmin çeşitlendirilmesi, turistik ilişkilerin artırılması, turizm sektöründe çalıştırılacak eğitilmiş elemanların yetiştirilmesi, altyapı ve üst yapı yatırımlarına öncelik verilmesi, doğal ve kültürel değerlerin korunarak turizme kazandırılması, hizmet kalitesi, turizm alanlarının geliştirilerek sürdürülebilir turizm gelişimine önem verilmesi, sektörün sağlam bir yapıya kavuşturulması ve alternatif turizm ürünlerinin geliştirilmesine yönelik kararlar alınmıştır (DPT, 1979-1985-1989-1995-2000-2007).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1985-1989) turizmin çeşitlendirilmesine önem verilmiş, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1990-1994) tüketici ihtiyaçları göz önüne alınarak golf, kış, dağ, yayla, yat

turizmi ve termal turizm gibi alternatif turizm alanlarının çeşitlendirilmesine yönelik teşvikler sağlanmıştır. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1996-2000) doğal sermayenin korunması politikaları, turizm sektörünün yaşadığı sorunların çözümü ve Avrupa Birliği'nde uygulanan turizm politikalarını uygun politikalara yer verilmesi konularına odaklanılmıştır. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) döneminde teknik altyapı konusundaki eksikleri gidermek, doğal ve tarihi çevrenin tahribatını önlemek, turizm merkezleri üzerindeki kentleşme baskısını azaltmak, turizm eğitiminde ve kalitesinde belgelendirme konularına ağırlık verilmiş, turizmin tanıtılması amacıyla kamu ve özel sektörün bir araya gelerek ulusal bir turizm örgütü kurulması konusunda çalışmalar yapılmıştır (Sözen, 2007).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (2007-2013) uluslararası turizmde yaşanan yeni eğilimleri yakalamak ve kitle turizmi dışındaki yeni turizm tarzlarını teşvik etmek için TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2007 yılında yayınlanan ve bugüne kadarki en önemli turizm politikası belgesi olan “Türkiye Turizm Stratejisi 2023”e özel dikkat çekmek gerekir (Soyak, 2013: 12). İlgili belgenin yönetici özetinde ülkemizin kitle turizmine hizmet veren kıyı turizminin yanı sıra alternatif turizm (sağlık ve termal turizm, kış sporları dağ ve doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal ve ekoturizm, kongre ve fuar turizmi, kruvaziyer ve yat turizmi, golf turizmi, v.b) gibi turizm türleri açısından da eşsiz imkanlara sahip bulunduğu dikkat çekilmektedir. Bu potansiyelin rasyonel anlamda kullanılmadığının altının çizildiği dökümanda, Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2013 ile ülkenin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde kullanmayı ve turizm alternatiflerini geliştirerek turizmden alınacak payın artırılmasının hedeflendiğine vurgu yapılmaktadır (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007, s.1)

1980 sonrası turizmle ilgili alınan kararlar içerisinde en önemli olanı, 2634 sayılı “Turizm Teşvik Kanunu”dur. Bu yasal düzenlemeyle Türkiye’de turizm sektörüne o zamana kadar uygulanmayan birçok teşvik getirilmiştir (Kozak vd., 2001: 116). 1993 yılından itibaren arz kapasitesini geliştirmeyi amaçlayan turizm politikaları yerini giderek turizmin çeşitlendirilmesi, tanıtma ve pazarlama, hizmet kalitesinin artırılması gibi konulara bırakmıştır. Turizm sektörü ile ilgili kalkınma planlarında yer alan konular aşağıda özetlenmiştir (Kozak vd., 2001: 119).

- Turizm yoluyla sağlanacak döviz miktarını arttırmak ve ödemeler bilançosu açığının kapatılmasında yararlanmak,
- Türkiye’ye gelen turist sayısını arttırmak,
- Turizmde öncelikli yöreleri tespit etmek, altyapı ve fiziksel planlama faaliyetlerini tamamlamak,
- Kitle turizmine uygun konaklama ve ulaştırma yatırımlarını teşvik etmek,

- Tanıtım ve pazarlama etkinliklerine ağırlık vermek,
- Kamunun altyapıyı, özel kesimin üstyapıyı gerçekleştirmesini sağlamak,
- Teşvik ve kredi politikasını yönlendirmek
- Doğal varlıkların korunmasını sağlamak,
- Yabancı yatırımları özendirmek,
- Turizm eğitimi politikasını belirlemek.

3.Turizm Girişimcileri İçin Gerekli Belgeler ve Turizm Yatırımlarına Yönelik Düzenlenen Teşvik Ve İndirimler

Turizm alanında yatırımda bulunacak girişimcilerin Kültür ve Turizm Bakanlığından alması gereken belgeler temel olarak üç ana başlık altında sıralanabilir. Bu belgeler aşağıda açıklanmıştır.

Turizm yatırımı belgesi: Yönetmelikle nitelikleri belirtilen tesis için Kültür ve Turizm Bakanlığı’na yatırım aşamasında verilen belgedir (www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr). Turizm yatırım belgesi almak için tesisin adı, açık adres, tel, ayrıntılı kapasite, belge sahibinin adı, ünvanı, tebligat adresi, yönetmeliğe uygun olup olmadığıyla ilgili belge istenir. Eğer yatırım kamu taşınmazı ise girişimciden dilekçe, form, yatırım planı zamanlama tablosu, teminat mektubu, taahhütname istenir.

Turizm işletmesi belgesi: Yönetmelikle nitelikleri belirtilen tesis için Kültür ve Turizm Bakanlığı’na işletme aşamasında verilen belgedir (www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr).

Kısmi turizm işletmesi belgesi: Yönetmelikle nitelikleri belirtilen faaliyeti gösteren, tür ve sınıfının gerektirdiği zorunlu üniteleri yapılmış tesis için, yapılacak olan diğer üniteleri yatırım kapsamında tutularak Kültür ve Turizm Bakanlığı’na verilen belgedir (www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr).

Turizm alanında yatırım yapacak girişimciler için gerekli olan belgeler gerçek kişiler ve tüzel kişiler olmak üzere iki ayrı kısımda sıralanmıştır. Gerçek kişilerden dilekçe, tesis tanıtım raporu (metrekare, kapasite), imza beyannamesi, isim tesciline dair belge, tesis tesciline dair belge (kültür varlığında kurulacaksa buna ilişkin belge), kamu taşınmazı ise kurumun tür, vasıf ve kapasitesi konusunda uygunluk raporu, termal tesis ise il sağlık müdürlüğünden alınacak termal tesis işletme belgesi istenilmektedir. Tüzel kişilerden ise gerçek kişilerden farklı olarak tüzel kişiyi temsil eden kişinin dilekçesi ve imza beyannamesi yerine imza sirküleri istenilmektedir.

Turizmle ilgili girişimler ülke ekonomisine sağlayacağı katkılar sebebiyle çeşitli düzenlemelerle teşvik edilmektedir. Turizm yatırımcılarına sağlanan teşvikler arasında KOSGEB kapsamında sağlanan teşvikler, Yatırımlarda Devlet Yardımı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında sağlanan teşvikler, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamındaki teşvikler, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu’nda yer alan muafiyetler, Türkiye İhracat Kredi

Bankası (EXIMBANK) tarafından sağlanan kredi imkanları, yabancı sermaye yatırımlarının teşviki ve yurtdışı turizm fuarlarına katılım desteği sayılabilir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2012).

Bu teşviklerden en önemlisi 2634 sayılı “Turizm Teşvik Kanunu’dur. Bu kanun turizm hizmeti ile bu hizmetin gereği kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinin tespiti ile geliştirilmelerine, turizm yatırım ve işletmelerinin teşvik edilmesine, düzenlenmesine ve denetlenmesine ilişkin hükümleri kapsamaktadır (www.mevzuat.gov.tr).

KOSGEB ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur. KOSGEB tarafından KOBİ kapsamındaki işletmelere eğitim, bilişim, kredi, pazar geliştirme gibi geniş bir yelpazede destekler sağlanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2012).

Yatırımlarda Devlet Yardımı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında sağlanan teşvikler ile Bakanlar Kurulu hangi sektörlerin ne gibi koşullarla teşvik tedbirlerinden yararlandırılacağını saptamakta, daha sonra Ekonomi Bakanlığı Bakanlar Kurulunca saptanan konularla ilgili bir tebliğ yayımlayarak belirlenen teşvik politikası ve amaçları hakkında gerekli yönlendirmeleri yapmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2012).

Bir başka teşvikte emlak vergisi muafiyetidir. Turizm İşletmeleri 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu’nun “Geçici muafıklar” başlıklı 5 inci maddesinin (b) fıkrasında “ *Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu hükümleri dairesinde turizm müessesesi belgesi almış olan Gelir veya Kurumlar Vergisi mükelleflerinin adı geçen kanunda yazılı maksatlara tahsis ettikleri ve işletmelerine dahil binaları, inşalarının sona erdiği veya mevcut binaların bu maksada tahsisi halinde turizm müessesesi belgesinin alındığı yılı takip eden bütçe yılından itibaren 5 yıl süre ile geçici muafiyetten faydalandırılır.*” hükümlerine göre işletmeler Emlak Vergisinden muaf tutulmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2012).

Bir başka teşvik Türk Eximbank tarafından sağlanan kredi imkânıdır. Bu krediden TÜRSAB üyesi A grubu işletme belgesi sahibi seyahat acentaları ile tur operatörleri, özel havayolu şirketleri ve turizm işletmeleri faydalanabilmektedir. Ayrıca, Türk Eximbank ile Avrupa Yatırım Bankası (AYB) arasında imzalanan Kredi Anlaşması çerçevesinde; sanayi, turizm ve hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) ihracata ve döviz kazandırıcı hizmetlere yönelik olarak yurt içinde gerçekleştirecekleri sabit sermaye yatırımları ile işletme sermayesi ihtiyaçlarının finansmanı amaçlanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2012).

Yabancı sermaye yatırımlarının teşvikinin kapsamını 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu’nun 3 üncü maddesi oluşturmaktadır. Bu madde uyarınca “Uluslararası anlaşmalar ve özel kanun hükümleri tarafından aksi öngörülmedikçe; Yabancı yatırımcılar tarafından Türkiye’de doğrudan yabancı yatırım yapılması serbesttir...” konuya ilişkin sağlanan teşviklerle ilgili uygulama Ekonomi Bakanlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2012).

Yurtdışı turizm fuarlarına katılım desteği kapsamında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenen veya iştirak edilen turizm fuarlarına bireysel veya ilgili sektör meslek birliğinin/derneğinin öncülüğünde, grup olarak bölge tanıtımı yapacak işletmelerin, katılım masraflarının, yurtdışında gerçekleştirecekleri tanıtım ve pazarlama faaliyetleri kapsamında özel proje giderlerinin, bu Tebliğ kapsamında tespit edilen esaslar ve oranlar çerçevesinde Tanıtma Genel Müdürlüğü bütçesinin ilgili tertiplerindeki ödeneklerle sınırlı olmak kaydıyla ödenmesi amaçlanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2012).

4. Sonuç

Türkiye’de turizm sektöründe ülkenin değerleri göz önünde bulundurulduğunda, gelişmenin henüz yeterli derecede sağlanmadığı görülmektedir. Türkiye çeşitli yönleriyle turizm için oldukça ideal imkânlarla sahip olmasına rağmen, gerekli düzenlemelerin zamanında yapılmaması sebebiyle potansiyelinin ancak bir bölümünü kullanabilmektedir. Bu durumun sebebi turizm sektörünün içinde bulunduğu bazı sorunlardan kaynaklanmaktadır (Sertdemir, 1996).

Devletlerin turizm sektörünün gelişim potansiyelini arttırmak için yaptıkları teşvik, planlama ve politikaların temelinde, turizm sektörünün doğru hedef ve kitlelere yönlendirilmesi amacı vardır. Bu bakımdan turizm sektöründe değerlendirilmemiş potansiyellerin yatırıma dönüştürülmesi veya geri planda kalmış bölgelerde girişimciliğin teşvik edilmesi ve korunması büyük ölçüde devlete düşen bir görevdir. Devlet, koruma sistemi anlayışı ile turizm sektörünü çeşitli olanaklar çerçevesinde 1982 yılından beri teşvik etmektedir (Toker, 2007).

Turizm sektöründe görülen yadsınamaz gelişmenin arkasında turizm teşviklerinin payı oldukça önemlidir. Bugün artık bir endüstri biçimi halini almış kültür ve turizm sektörüne ilişkin teşvik ve destekler çok farklılaşmış ve birçok noktada kapsayıcılık ve bütünlük amaçlanmaktadır. Devletin bu alanda ki teşviklerine bakacak olursak önemli bir kısmının turizme yönelik fiziksel altyapı çözümlerine odaklandığı görülmektedir. Ancak destekler bununla sınırlı kalmamış, tanıtım, promosyon, fuar katılımı, film yapımı ve sponsorluk gibi

pek çok farklı alana yönelik çeşitli desteklerle devam etmiştir. Bu alandaki kamu teşvikleri sadece ülkenin sahip olduğu turistik değerleri değerlendirmekle sınırlı değildir. Kültürel ürünlerin de çeşitlenmesi ve üretilmesine yönelik önemli teşvikler bulunmaktadır (oka.org, 2012).

Günümüzde de turizm sektöründe yatırım yapmak isteyen işletme, firma ya da bireylere yönelik teşvikler bulunmaktadır. Söz konusu teşvik tedbirleri 2634 sayılı yasanın 13. Maddesinde belirtilmektedir. Teşvikler incelendiğinde vergi indiriminden, elektrik-su ücretlerinde indirim kadar, krediye gereksinim duyulduğunda kolay kredi sağlanmasından emlak vergisi gibi önemli bir kalemden indirim kadar farklı teşvikler görülmektedir. Bu da devletin sektöre verdiği önemi ve sektörde gerçekleştirilecek her türlü yatırıma ekonomik olarak gereksinim duyulduğunun bir göstergesi olarak görülmektedir.

Girişimcilik, genel anlamda Türkiye’de oldukça zor konulardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bürokratik zorluklar, ülke ekonomisinde düzen istikrarsızlığı özellikle küçük ve orta ölçekli girişimciler için sıkıntılar yaratmaktadır. Bununla birlikte turizm sektöründe girişimci olmak biraz daha zorlu bir süreci beraberinde getirmektedir. Özellikle kıyı bölgelerinde gerçekleştirilen yatırımlar mevsimsellik problemi ile karşı karşıya gelmektedir. Ayrıca enflasyonist ortam, hizmetin yapısal olarak zor bir sektör olmasının gerçekliği, istihdam edilecek kalifiye personel bulunmaması vb nedenler ile turizm girişimciliğinde engeller oluşmaktadır.

Turizm yatırımları teşvik ve muafiyetlerle artırılmış olsa da hala çeşitli bürokratik engeller bulunmaktadır. Genel olarak girişimci olabilmek için devletin farklı kademelerinden çeşitli imzalar almak zorunluluğu hiç değilse biraz azaltılmalıdır. Turizm girişimcilerinin yeni turizm sezonlarında da varlıklarını sürdürebilmeleri açısından siyasi istikrarın sağlanması gerekmektedir. Jeopolitik olarak oldukça stratejik bir noktada konumlanan Türkiye’nin iç ve özellikle dış siyasette her hangi bir sıkıntı yaşamaması gerekmektedir. Yaşanan ve yaşanması muhtemel her mesele Türkiye turizminde iptal edilen rezervasyon anlamına gelmektedir.

Girişimcilerin ekonomik dalgalanmalardan korunması, turizm girişimcilerinin yaygın olarak bulunduğu yörelerde hala altyapıların yetersiz kalması, yerel halkın yabancı girişimcilere ve yabancı turistlere diğer bir ifadeyle genel olarak turizm olayına negatif tutumları, turizmin tüm yıla yayılması konusunda ürün çeşitliliğinin henüz yeterince artırılamaması ve bu bağlamda Türkiye’nin sahip olduğu cazibe unsurlarının tam olarak etkin bir şekilde kullanılamaması Türkiye’de turizm girişimciliğinin önemli sorunları arasında yer almaktadır.

KAYNAKLAR

Bozer, Ali, (2001), “Türkiye’deki Yabancı Sermayeli Firmalar, Sorunları, Gelişme Perspektifleri, Dünü ve Bugünü 1”, Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye, **TCMB Yayını**, Ankara, s.145.

Çımat, A. Ve Bahar, O., (2003), “Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, Sayı: 6, 1-18.

ARIMAN, A., (2001), “Türkiye’ye Daha Fazla Yabancı Sermaye Çekebilmek İçin İzlenmesi Gerekli Politikalar”, Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye, **TCMB Yayını**, Ankara, 127-143.

GÜLBAHAR, O. (2008), “Turizmin Türkiye’de 1980 Sonrası Dönemde Cari İşlemler Dengesine Etkisi”, **Journal of Qafqaz University**, s.154-169.

KOZAK, N., Kozak M. A. ve Kozak, M. (2001), “Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar”, Detay Yayıncılık: Ankara.

SERTDEMİR, C., (1996), “Akdeniz Bölgesi Kıyı Şeridi İllerinin Turizm Potansiyeli Açısından Arkeolojik Değerleri”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SOYAK, M. (2013), “Uluslararası Turizmde Son Eğilimler ve Türkiye’de Turizm Politikalarının Evrimi”, **Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 4, 1-18.

SÖZEN, M. Ö. (2007), “1982 Sonrası Türkiye’de Uygulanan Turizm Politikalarının Çanakkale Turizmine Etkileri”, **Sosyoekonomi**, Sayı: 2, Temmuz-Aralık, 63-87.

TC. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI, (2007), “Türkiye Turizm Stratejisi 2023”, Ankara.

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YATIRIM VE İŞLETMELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2012), “Türkiye’de Turizm Sektörüne Sağlanan Teşvik ve Destekler”, Temmuz, Ankara.

TOKER, B. (2007), “Türkiye’de Turizm Sektörü Teşviklerinin Değerlendirilmesi”, **Celal Bayar Ün. İİBF Dergisi**, 14 (2): 81-92

USTA, Öcal, (1993), “Turizm” (y.y.) Altın Kitaplar Yayınevi: İstanbul.
<http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9545/belirli-turizm-tanimlari.html>, (11.08.2013)

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=1.5.2634&MevzuatIliski=0&sourceXmlSeach=>, (11.08.2013)

<http://www.oka.org.tr/ContentDownload/okatesvikvedesteklerekitap180820111.pdf>, (12.08.2013)